

LITERATURA I FILOSOFIA

EN LA NOVEL·LA D'IRIS MURDOCH "LA CAMPANA"

MARGARITA MAURI ÁLVAREZ

Universitat de Barcelona

RESUM: *Imber Court* acull una comunitat religiosa laica dirigida per James Taper Payce i Michael Meade que tracta de viure d'acord amb els preceptes del cristianisme. Malgrat la comunitat d'ideals que els aplega, una forma diferent d'entendre la vida moral es farà present en els sermons de James i de Michael que defensen la necessitat de complir sense excepcions la llei de Déu, en el cas de James, i la de tenir en compte les circumstàncies i experiències personals a l'hora de fixar la meta moral, en el cas de Michael. Els sermons dels directors espirituals de la comunitat es completen amb les reflexions de l'Abadessa, per a qui l'Amor és la clau de la vida, de Nick Fawley, que veu en la confessió l'expiació de la culpa, i de Noel Spens, l'ateu que es mira amb suspicàcia les activitats de la comunitat.

PARAULES CLAU: Iris Murdoch, La campana, llei, vida moral, amor, deure, Déu

111

Literature and philosophy in Iris Murdoch's novel *The Bell*

ABSTRACT: *Imber Court* hosts a lay religious community led by James Taper Payce and Michael Meade trying to live according to the precepts of Christianity. Despite their common ideals, a different way of understanding the moral life is present in the sermons of James and Michael who defended the need to fulfill God's law without exception, in the case of James, and the need to consider circumstances and personal experiences to draw the moral goal, in the case of Michael. The sermons of the spiritual directors of the community are completed with reflections of the Abbess, for whom love is the key to life, Nick Fawley, who defends the atonement of guilt through confession, and Noel Spens, the atheist who viewed with suspicion the activities of the community.

KEY-WORDS: Iris Murdoch, *The Bell*, moral law, moral life, love, duty, God

En una entrevista a I. Murdoch realitzada per Bryan Magee el 1977, l'autora irlandesa tractava de la distinció entre filosofia i literatura quan deia, entre altres coses, el següent: "(...) sento en mi un absolut horror a posar teories o 'idees filosòfiques' com a tals en les meves novel·les. Podria posar-hi coses sobre la filosofia perquè és el cas que tinc coneixements sobre la filosofia."¹ Unes línies més avall, I. Murdoch es refereix a les 'novel·les d'idees' de Rousseau i de Voltaire, completament desfasades, i les oposa a la novel·la filosòfica de J.P. Sartre, *La Naussée*, una novel·la "encara filosòficament 'fresca'".

*La campana (The Bell)*², publicada el 1958, no és una novel·la passada de moda ni tampoc és un vehicle del qual Murdoch s'hagi servit per a expressar la seva filosofia. Fidel a les paraules que pronuncià en l'entrevista de B. Magee, a *La campana* hi trobem referències filosòfiques, però no som davant d'una 'novel·la d'idees'. Murdoch utilitza la filosofia com un instrument de suport, però no converteix els personatges en mers transmissors de les seves idees filosòfiques. Al cap i a la fi, per bé que la literatura i la filosofia siguin "activitats de buscar-la-veritat i de revelar-la-veritat"³, cadascuna té la seva forma pròpia d'explicar la veritat.

Amb la intenció d'explorar la classe de temes filosòfics que Murdoch ha introduït en la novel·la *La campana*, analitzaré els sermons pronunciats per James Tayper Pace, Michael Mead i Nick Fawley. Als tres sermons, hi afegiré el punt de vista de l'abadessa, que no es dona a conèixer a través d'un sermó, però que contribuirà a completar els diferents punts de vista sobre la moralitat que es presenten en la novel·la. Es completarà l'exposició amb les idees Noel Spens, el contrapunt a les tesis dels tres personatges anteriors, que tracta de convèncer Dora, un dels personatges principals, sobre l'error de creure en les idees religioses que manté la comunitat laica d'Imber Court. La finalitat d'aquest article és explorar la filosofia subjacent als personatges esmentats i veure com cadascun d'ells mostra un concepte diferent sobre com entendre la vida moral humana.

Imber Court és l'escenari de *La campana*, un lloc aïllat en una zona rural anglesa, on es troba l'abadia d'Imber, ocupada per una comunitat de monges de clausura, i una comunitat religiosa laica establerta a la casa construïda a prop de l'abadia. Amb diferents històries vitals darrere, la comunitat religiosa laica congria un conjunt de personatges que es refugien a Imber Court amb la finalitat

¹ (1999) *Existentialist and Mystics*. London: Penguin Books, p. 20.

² (2004) London: Vintage. Les pàgines de les citacions corresponen a l'edició en llengua anglesa i la traducció és de l'autora de l'article.

³ *Existentialist and Mystics*, p. 11.

de viure una vida inspirada per principis religiosos i, d'alguna manera, tractar d'oblidar el seu passat. Els directors espirituals de la comunitat d'*Imber Court* són James Tayper Pace i Michael Mead, que entenen de forma força diferent l'ideal de vida religiosa que busquen els habitants d'Imber entre els quals hi trobem Catherine, que es prepara per ingressar com a monja al convent de clausura; el seu germà bessó, Nick, alcohòlic i homosexual, que és acollit a Imber, però que viu fora de la comunitat, i els visitants ocasionals, Paul i Dora Greenfield, i Toby Gashe.

El sermó de James Tayper Pace

James Tayper Pace, un dels consellers espirituals d'aquesta comunitat laica, que viu a l'ombra de l'abadia d'Imber Court, presenta les seves idees en un sermó que tots els crítics de la novel·la *La campana* veuen com l'antítesi del que Michael Meade pronuncia uns capítols més tard. James, que va ser educat en una fe anglicana simple i forta, és la classe de persona que sempre fa el que és moralment correcte. Confiat i natural, és un home que viu en consonància amb les seves idees, el que anomenaríem 'una persona recta'. El sermó del diumenge que James Tayper Pace adreça a la comunitat posa de relleu el seu caràcter i, com P.J. O'Connor fa notar⁴, expressa, fins a cert punt, les idees de Murdoch.

113

Ara assenyalarem els principals punts del sermó de James.

1. L'home pecador
 - Des del començament del seu sermó, James oposa l'interès per la pròpia personalitat a l'interès per la realitat en afirmar que l'ideal de la vida bona és viure sense cap imatge d'un mateix. La idea antropològica present en les paraules de James és la de l'home pecador. Què hi ha d'original en els pecats de cada home perquè resulti interessant furgar en la seva naturalesa? Per a James, res. El pecat no fa els homes originals o interessants, i la seva misèria més aviat desaconsella la investigació sobre el caràcter. Per això, James parla de construir de fora cap endins.
2. El pes de la realitat
 - L'oblit de la pròpia personalitat ha de dur l'home a veure i

⁴ (1996) *To Love the Good. The Moral Philosophy of Iris Murdoch*. New York: American University Studies, p. 268. If we value the sermon in its entirety it is necessary to give the reason to Baldanza when he says that its content "(...) is antithetical to the implied values of the novel and of the author". (1974) *Iris Murdoch*. New York: Twayne Publishers, p. 77.

a interessar-se per la realitat. Quan l'essència humana està malmesa pel pecat, l'única realitat de la qual pot esperar-se la salvació s'ha de buscar fora de l'home. I la realitat a la qual James es refereix és la llei de Déu i la seva paraula interpretada per l'Església. Tant és com sigui cadascú, perquè el deure davant de la llei divina és el mateix per a tots: "Hem de pensar en els nostres actes i mirar cap a Déu i la Seva Llei" (p. 132). Davant allò que la llei prohibeix, James sembla sospesar dues actituds diferents:

- a) L'actitud de la persona que qüestiona el que la llei ordena enfront dels seus desitjos subjectius;
- b) L'actitud de la persona que s'atén simplement al que la llei moral ordena.

- És clar que la barreja de la llei moral amb els desitjos subjectius no pot dur més que a posar-se en el camí equivocac de no seguir la llei moral i a la defensa d'una moralitat totalment subjectiva. James creu que l'especulació sobre la pròpia forma de ser no pot conduir més que a legitimar certes excepcions del deure moral. La pregunta és, com diu James, quin és el nostre deure, no si el deure ens és o no plaent:

"Hem de considerar no el que ens delecta o no ens plau, moralment parlant, sinó el que és manat i el que és prohibit." (p. 132)

I el coneixement del nostre deure no prové del coneixement del nostre caràcter moral, sinó del de la paraula de Déu. James parla de la senzillesa de la vida moral: defugits els plantejaments subjectius, l'únic que queda és l'obligació: "(...) la sodomia no és desagradable, està simplement prohibida." (p. 132) La realitat a la qual ha de fer front el subjecte està constituïda per la llei divina i pels actes que l'home decideix en contra o seguint el que la llei moral ordena.

3. La vida de la fe

- James descriu l'home de fe com aquell que viu amb la llei divina com a referència constant de la seva vida, i cita les paraules de sant Pau a la Carta als Gàlates: *Iustus ex fide vivit* (p. 132). L'home de fe o l'home bo es desentén de les circumstàncies i de les conseqüències a l'hora d'actuar; no calcula ni sospesa, l'únic important és la llei i la seva confiança en Déu. Aquesta relació entre la norma i l'home bo

no està influïda pels canvis de valors que afecten el món, ni tampoc per l'angúnia de no saber exactament quines seran les conseqüències del seus actes. En un moviment de lliurament absolut a la voluntat divina, l'home bo confia que Déu farà anar les coses pel millor dels camins possibles.

4. La virtut de la innocència

- Un altre enfrontament que apareix en el discurs de James és el que es dona entre experiència i innocència. La innocència comporta un coneixement superior al que prové de l'experiència. L'innocent és un testimoni involuntari; és senzill i sincer (p. 135). Com una campana, la persona innocent té tots els seus mecanismes a la vista. Hem de suposar que l'innocent és la persona capaç de seguir les normes morals, la persona que duu una vida sense gaires complicacions. L'encontre amb el món posa en perill la innocència, i també l'encontre amb determinades persones. Per això James, citant sant Mateu, clama que la desgràcia caigui sobre aquells que destrueixen la innocència.

El sermó de Michael Meade

115

Clarament enfrontat al sermó de James, Michael comença el seu gairebé amb les mateixes paraules emprades per James a les quals dóna, però, un sentit completament invers.

Michael, a diferència de James, radicarà el seu sermó en la importància del subjecte i la necessitat d'una bona autoconeixença com a condició indispensable per a la vida bona.

1. El coneixement de les pròpies forces

- El coneixement de l'energia que tenim o de les inclinacions que ens marquen és indispensable per a complir la voluntat de Déu. Com que tots som diferents, diu Michael, cadascú té la seva forma de percebre Déu. L'autoconeixença és imprescindible per a prendre qualsevol decisió, per saber a què podem aspirar o fins a quin punt ens podem exigir determinats actes. El qui es coneix bé també sabrà com evitar les ocasions de pecar. Michael se serveix de la paràbola dels talents per a convertir la necessitat de l'autoconeixença en una expressió de la voluntat divina. El subjectivisme que marca el discurs arriba fins i tot a defensar diferents formes d'acostar-se a Déu que, per la seva banda, també parla a cadascú en una llengua

diferent. Conservar la innocència o recuperar-la després de la caiguda exigeix també un bon coneixement de si mateix. Cadascú hauria de ser capaç de saber quanta fortalesa té per afrontar les caigudes i l'autoconeixença l'ha de dur, sens dubte, a evitar-ne de noves. El treball que cal fer va de dins cap a fora, i no, com defensa James, de fora cap a dins; conèixer l'energia que tenim ens permetrà tractar amb la realitat i arribar a adquirir més energia.

2. L'ideal moral

- L'ideal moral de Michael té poc a veure amb el de James; per al primer no hi ha un model únic, sinó tants models morals com persones perquè, en definitiva, l'ideal moral està relacionat amb com és cadascú; que un acte sigui en abstracte bo no ens diu gran cosa, el que cal veure és si aquest acte és possible en el meu cas i en les meves circumstàncies. Com que el grau i la classe de realitat que cadascú percep és també diferent, no ens podem exigir actes que són possibles per a algú millor que nosaltres o simplement diferent. Michael sembla defensar ideals morals relatius a la visió de la realitat o al grau de desenvolupament moral de cada individu i sembla ser contrari a tot model moral que anivelli els homes segons el seu compliment de la llei moral.
- Els sermons de Michael i de James són l'expressió literària de dues formes contràries d'entendre la moralitat. El plantejament de James ens remet a Kant, a un model moral en què la llei s'emporta tot el pes de la moralitat, on l'individu i la seva circumstància no tenen cap interès perquè és justament això, la circumstància, o la manera de ser, o els gustos personals, el que pot malmetre el compliment de la llei moral. Els trets de la posició de James són kantians encara que la llei moral de què parla no sigui l'imperatiu categòric, sinó la llei de Déu. En les paraules de James hi ha també l'eco de la moralitat paulina en què té més paper el pes de la llei que la consideració de l'individu. Totes aquestes característiques apropen el personatge de James Tayper Pace al jutge Wilhem, la figura que tria Kierkegaard per a il·lustrar l'estadi ètic, un estadi en el qual la desesperació a què aboca l'estadi estètic ha estat superada gràcies a una estabilitat psicològica i a una forma d'encarar la vida que està presidida pel deure.
- El sermó de Michael, en canvi, és la reivindicació de la diferència singular enfront de l'igualitarisme moral que planteja

James. Probablement el ressò filosòfic de la posició de Michael podem trobar-lo en el corrent de l'ètica de situació i també en l'existencialisme. En els dos casos, es tracta de filosofies que ressalten amb força la importància de l'home singular, la seva existència diferenciada i les seves eleccions particulars contra l'abstracció pròpia de les ètiques que posen l'accent únicament en la llei moral.

El sermó de Nick Fawley

N'hi podem dir sermó, però, a diferència dels altres dos, les paraules de Nick tenen només un únic destinatari, i el seu contingut li és explícitament adreçat. Nick, forçant que Toby Gashe escolti, a contracor, les coses que li vol dir, li abocarà una sèrie de reflexions destinades, entre altres finalitats, que expliqui a James, "l'únic home sant a l'abast a Imber Court", el seu *affaire* amb Michael i Dora⁵. De fet, és el mateix Nick qui qualifica les seves paraules de 'sermó', el sermó que els altres no volen sentir (p. 257). A la llum de tot el que ha succeït entre Toby, Michael i Dora, al lector no se li fa estrany que Nick vulgui alliçonar Toby; potser el més estrany és que l'anunci del sermó Nick el faci al capítol deu, quan encara no hi ha hagut res entre els personatges. Això podria donar a entendre que Nick és una persona perspicax que coneix bé Michael, que observa tots els habitants d'Imber, i que és capaç de preveure els conflictes que acabaran sorgint.

117

1. El moment oportú de la confessió
 - Nick tria un mal moment, pensa Toby, per a la reflexió; Toby té pressa i no vol atendre les paraules de Nick, el qual, de forma un xic violenta, l'obliga a escoltar-lo justificant la pressa per una qüestió de temps: "Després serà massa tard (...) Busca el Senyor mentre pugui ser trobat." (p. 257). Les paraules de Nick donen a entendre que Toby està encara a temps de rectificar i la rectificació és tot just allò a què el forçarà el discurs que Nick li aboca. La confessió restitueix la innocència afegint-hi el plaer de la redempció de la culpa i del penediment. Adam obté menys plaer del seu estat d'innocència que el pecador penedit i retornat a l'estat inicial.

⁵ Toby Gashe és un jove preuniversitari que, convidat per James Tayper Pace, passa l'estiu a Imber Court on descobreix l'atracció que exerceix sobre Michael Meade i sobre Dora Greenfield.

2. Els retrets de Nick

- La primera acusació que Nick fa a Toby és la d'ignorar-lo; és, si fa o no fa, el mateix retret que Nick podria fer a Michael. I quan Toby argumenta que la seva vida no té a veure amb la de Nick, aquest li recorda l'obligació inicial de cuidar-se mútuament, obligació que clarament Toby ha descuidat. Nick ha convertit Toby en objecte d'estudi i n'ha observat l'evolució: el jove ha passat d'un estat d'innocència autocomplaent a la vanitat de sentir-se desitjat. Toby descobreix la seva capacitat d'atracció a través del desig de Michael i de Dora i és aquesta situació la que trenca el cercle segur i harmoniós dins del que Toby s'havia mogut fins aleshores. Per primer cop es veu a si mateix a través dels ulls de desig dels altres, i aquest és el canvi que es dona en la seva forma de sentir i d'actuar. Però no només hi ha el deixar-se estimar; l'acusació de Nick va més enllà quan li diu que ha temptat Dora i Michael, i que la seva actitud està fent mal a Michael, un home marcat ja per fets anteriors. Nick critica Toby per la seva desconsideració respecte a Michael, un home religiós a qui toca fer compatible la seva fe amb l'homosexualitat. I per si la desconsideració de Toby no pogués ser suficient, Nick li fa veure que augmenta quan, d'alguna manera, Toby traeix l'amor de Nick amb la seva relació amb Dora.

118

3. Els desitjos de Nick

- Totes les paraules del sermó de Nick van dirigides a forçar la confessió de Toby davant de James Tayper Pace⁶. No és fàcil veure les raons de l'actuació de Nick. ¿Vol salvar Toby obrint-li els ulls sobre la seva conducta i ajudar-lo a recuperar la tranquil·litat i la innocència perduda?; ¿pensa en Michael i la seva lluita interna entre la fe i les tendències homosexuals? o ¿és més aviat la gelosia de Nick, que no se sent cuidat per Michael, la clau de les seves intencions? Costa de veure-ho clar. Com li diu Nick a Toby, potser no el pot entendre, però la ira no li ha d'impedir de veure que les paraules i les exigències de confessió que Nick exigeix són del tot justes. Al final, Nick té

⁶ Les interpretacions fetes són ben diverses: "Nick, forcing Toby to confess (...) repeats his own act of betrayal and ensures that destruction.": Todd, R. (1984) *Iris Murdoch*. London: Methuen Company Writers, p. 42-43; "(...) it is sexual jealousy, I think, which causes Nick to coerce Toby into confession.": O'Connor, P. J. (1996) *To Love the Good. The Moral Philosophy of Iris Murdoch*. New York: American University Studies, p. 263. "In forcing Toby to this confession, Nick is making Toby repeat precisely what he had done earlier to Michael (...) this second betrayal of Michael (...).": Baldanza, F. op. cit., p. 75.

raó, la confessió retorna a Toby l'alegria perduda i el salva d'un camí ple de problemes. Al final, la carta que Toby escriu des d'Oxford dóna a entendre que, passat l'estiu, ha deixat Imber i ha estat capaç de recuperar el fil de la seva vida anterior.

El 'sermó' de Noel Spens

Quan, en una de les seves escapades a Londres, Dora fa cap al pis de Noel Spens⁷, aquest la rep amb els braços oberts, amatent a satisfer tots els seus desitjos. En la conversa que manté amb Dora, Noel té un afany considerable per distanciar-la de la comunitat d'Imber. Les seves paraules no són pròpiament un sermó, però tenen la mateixa intenció que si ho fossin perquè tracten d'influir en la forma de pensar i d'actuar de Dora. Si aquesta és una estranya a Imber, Noel és encara uns passos més enllà i demostra tenir escassa informació i també poc interès en les comunitats religioses.

1. Les idees de Noel Spens

- La veu de Noel és la veu de Nietzsche, un Nietzsche vulgaritzat, però tan crític amb la religió com l'autor alemany. El primer que fa Noel és posar en guàrdia Dora contra la gent religiosa que acusa de ser el tipus de gent que "(...) adoren tenir un sentit del pecat i viure en una atmosfera d'emoció i d'autohumiliació." (p. 185) Noel prevé Dora davant el fet que dóna per fet que els membres de la comunitat tractaran de crear-li mala consciència, i afegeix: "No oblidis mai, estimada, que allò que creuen no és veritat." (p. 186).
- Tot el parlament de Noel Spens redueix Dora a la categoria d'un ésser immadur, sense criteri, a qui cal advertir dels perills que li poden posar els membres de la comunitat d'Imber Court. Noel, amb aires de suficiència, deixa clar que Dora seria una insensata si compartís les absurdes creences de la comunitat. Noel tracta d'imposar el seu criteri: no hi ha Déu ni judici, per tant, res de bo no pot derivar de creences que són falses. Amb un escàs coneixement de les persones i de la vida de la comunitat, Noel s'atreveix a qualificar-la de 'comunitat *xiflada*', i li passa pel cap la possibilitat que, des del seu orgull de persones religioses, humiliï Dora fent-la sentir culpable i pecadora. Dora oposa poca resistència a les paraules de Noel;

⁷ Pol i Dora Greenfield són un matrimoni en crisi. Dora abandona diversos cops el seu marit i es refugia a casa d'un amic, Noel Spens.

només, de tant en tant, s'atreveix a comentar que les persones d'Imber són agradables, fins que acaba veient-ho clar: "També aquí, va sentir que estava sent organitzada." (p. 189).

Al final, quan Dora decideix deixar el pis de Noel i s'acomia-den, aquest encara intenta seguir influint en Dora: "No ho oblidis! No hi ha Déu!" (p. 189).

Les reflexions de l'abadessa

Les reflexions de l'abadessa estan centrades en l'amor i en la confiança. Exhorta Michael a perseverar en l'actitud d'amor cap als altres malgrat que mai no pugui dir que ha arribat allà on volia, i que l'amor que tingui davant sigui imperfecte; el treball està en la voluntat de perfeccionar-lo tot sabent que allà on no arribi l'home hi haurà Déu per a completar la seva activitat. L'abadessa coincideix amb Michel quan defensa que el coneixement d'un mateix i de la realitat que l'envolta és imprescindible; no és necessari buscar el més elevat quan les possibilitats de créixer moralment vénen donades per la dedicació a les persones que hi ha al voltant; la dedicació als altres-proprers contribueix a la nostra perfecció moral per bé que s'hagi de tenir –com diu l'abadessa– la prudència de la serp i ser inofensiu com els coloms (p. 81). Perquè només es pot aprendre a estimar estimant; l'abadessa li diu a Michael que les nostres errades són errades en la capacitat d'estimar els altres.

Des de Noel Spens, que fa una defensa de l'autonomia humana a base de negar l'existència de Déu i la vida religiosa, a les paraules de l'abadessa, que posen l'accent que l'essència de l'existència és l'amor, els diferents sermons dels personatges de *La campana*, malgrat les diferències, tenen quelcom en comú, tots defensen alguna clau d'interpretació de l'existència humana, un centre de gravetat permanent que permeti entendre la vida. El sermó de James, que busca la salvació i la seguretat en unes normes de conducta donades per Déu i interpretades per l'Església, que no prenen en consideració el punt de vista personal, i el sermó de Michael, el qual, en l'extrem oposat, fa una defensa aferissada de tot el que és subjectiu i personal davant de l'objectiu impersonal defensat per James, presenten, com diu Ch. Bove⁸, dos extrems i no ofereixen punts de vista adequats sobre la vida bona. Afegim-hi el sermó de Nick, fruit de les experiències viscudes, de la necessitat de redimir-se a través de Toby i de deixar un últim missatge a Michael. La varietat de discursos no il·lustra

⁸ (1993) Understanding Iris Murdoch. Columbia: University of South Carolina Press, p. 49.

més que la varietat de les existències humanes: "Entre els extrems de l'abadessa i de Noel es poden veure un conjunt de varietats."⁹

Bibliografia

- Murdoch, I. (2004) *The Bell*. London: Vintage.
Murdoch, I. (1999) *Existentialist and Mystics*. London: Penguin Books.*
Baldanza, F. (1974) *Iris Murdoch*. New York: Twayne Publishers, p. 77.
Todd, R. (1984) *Iris Murdoch*. London: Methuen Company Writers.
O'Connor, P.J. (1996) *To Love the Good. The Moral Philosophy of Iris Murdoch*. New York: American University Studies.

Margarita Mauri
Facultat de Filosofia
Universitat de Barcelona
mauri@ub.edu

[Article aprovat per a la seva publicació el febrer de 2012]

⁹ Baldanza, F. op. cit., p.72.